

LAUSUNTO

13.11.2018

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Asia Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä
Viite HE 96/2018 vp, lausuntopyyntö 2.11.2018

Kansalaisopistojen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumisen edistämiseen liittyvästä lakiesityksestä. Liitto pitää kannatettavana periaatteena maahanmuuttajien tasa-arvoista kohtelua ja heidän oikeuttaan saada riittävän hyvät lähtökohdat elämälleen uusina suomalaisina. Tämä ajattelu käsittää esityksen perusteluiden mukaisesti niin sukupuolisensitiivisyyden, haavoittuvassa asemassa olevat, ikääntyneet kuin tarvittaessa perheisiin kokonaisuuksina ulottuvan tarkastelun ja tarvittavat toimenpiteet.

Maakunnan ja kunnan välinen tehtävänjako kotouttamisessa jää esityksessä edelleen osittain epäselväksi. Haasteeksi muodostunevat myös monialaisen yhteistyön ja palveluiden yhteensovittamisen varmistaminen. Kansalaisopistojen liiton mielestä on hyvä, että alkukartoituksia tehdään sekä TE-toimistoissa että kunnissa. Kotoutumissuunnitelmien laatimista, yhteensovittamista, seuraamista sekä arvioimista olisi syytä koordinoita ja kehittää voimakkaasti eri tahojen kesken. Riittävään ja toimivaan ohjaukseen pitää myös erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa varata riittävästi resursseja eri tasoilla.

Kansalaisopistojen liitto tukee Vapaa Sivistystyö ry aiemmin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle samasta esityksestä esittämää kantaa, että kotoutumislainsäädännössä säädettäisiin seuraavista kolmesta teemasta:

1. Kotoutumissuunnitelma laaditaan pääsääntöisesti kaikille maahanmuuttajille.

Lakiesitys: *Maakunta tai kunta voi laatia kotoutumissuunnitelman myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle maahanmuuttajalle, jos kotoutumissuunnitelmalla voidaan edistää maahanmuuttajan pääsyä kotoutumista edistäviin palveluihin tai työelämään.* (13 §)

2. Kotoutumiskoulutuksen kotoutumissuunnitelman mukainen alkuvaihe järjestetään pääsääntöisesti kansallisen koulutusjärjestelmän koulutuksena.

Lakiesitys: *Kotoutumiskoulutus järjestetään pääsääntöisesti kasvupalvelukoulutuksena siten kuin julkisista rekrytointipalveluista ja osaamisen kehittämispalveluista annetun lain 19 §:ssä säädetään.* (19 §)

Opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi; kipuristeet ja toimenpide-ehdotukset* todetaan, että valtaosa Suomeen tulevista maahanmuuttajista tarvitsee ja tulisi ohjata koululaitoksemme järjestämään koulutukseen. Työryhmän esitysten mukaisesti uudistettiin aikuisten perusopetusta koskeva lainsäädäntö ja sen opetussuunnitelmaperusteet sekä muutettiin vapaan sivistystyön lainsäädäntöä siten, että siihen

sisältyy oma järjestämis- ja rahoitusmalli maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen (vapaan sivistystyön lukutaitokoulutukseen). Tämän hallituksen esityksen perusteluissa todetaan myös ne uudistukset, joita on tehty ammatillisessa koulutuksen reformissa ja siihen sekä luokoulutukseen valmistavissa koulutuksissa.

OECD:kin kiinnitti Suomessa 5.9.2018 julkaistussa raportissaan kriittisesti huomiota kotoutumiskoulutukseen myös tasa-arvon toteutumisen kannalta. Esityksen perusteluissa todetaan, että *kotoutumistoimenpiteiden sukupuolivaikutuksiin vaikuttaa siten se, miten vapaan sivistystyön puitteissa jatkossa järjestetään koulutusta esimerkiksi kotona lapsia hoitaville vanhemmille ja työssä käyville.*

3. Kotoutumiskoulutus on joustava, kotoutumisprosessin vaiheet huomioon ottava kokonaisuus ja maahanmuuttajan subjektiivinen perusoikeus.

Lakiesitys: *Kotoutumissuunnitelmaan oikeuttava enimmäisaika on kuitenkin kolme vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laatimisesta.* (16 §)

Lakiesityksen perusteluissa korostetaan, että kotoutumissuunnitelma tulee laatia alkukartoituksessa tehtyjen arvioiden, mukaan lukien osaamisen tunnistaminen perusteella. Perusteluissa todetaan myös, että *esitys mahdollistaa maahanmuuttajien koulutuspolkujen suunnitteleminen siten, että maahanmuuttajien osaamista voitaisiin tunnistaa ja täydentää joustavasti kasvupalveluiden ja oppilaitosten yhteistyönä.* Tällaista joustavuutta ja esimerkiksi määräraikaista pääsyä työelämään tai työllistymistä edistävään käytännölliseen koulutukseen ei edistä se, että kotoutumisaika määritellään yhtäjaksoiseksi kalenterikuukausina. Alkukartoituksessa ja kotoutumisprosessia myöhemmin arvioitaessa tulisi määritellä se koulutusaika, joka arvioidaan tarvittavan maahanmuuttajan elämäntilanteen ja hankitun osaamisen mukaisen riittävän kielitaidon saavuttamiseksi. Tätä koulutusaikaa tulisi voida jaksottaa tarkoituksenmukaisella, kotoutumisprosessin tilanteiden mukaan sovittavalla tavalla.

Esityksen perusteluissa todetaan, että *Osaamisen kehittämisen suuntaaminen etenkin heikommin koulutetulle väestölle on keskeinen työllistymisen edistämisen keino. Aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen uudistuksen toimeenpano parantaa osaltaan heikommin koulutetun maahanmuuttajaväestön koulutusmahdollisuuksia vuoden 2018 alusta lukien.*

Vuoden 2018 alusta voimaan tulleeseen vapaan sivistystyön oppilaitosten saamaan tehtävään viitataan lakiesityksen perusteluissa usein: *Vapaan sivistystyön koulutuksena järjestetään vuoden 2018 alusta lähtien aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutusta sekä koulutusta henkilöille, jotka tarvitsevat joustavia opiskelumahdollisuuksia.* Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutusta (jota kansalaisopistokentällä kutsutaan uudeksi maahanmuuttajien koulutukseksi eli UMAKOksi) testataan kuluvana lukuvuonna eri oppilaitoksissa. UMAKO on lähtenyt hyvin liikkeelle, mutta koska taustalla vaikuttanut opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä työskenteli kesällä 2017 kuitenkin niin lyhyesti vain kahden ja puolen viikon ajan, malliin jäi korjattavaa. Jotta koulutus saataisiin toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla, tärkeitä uudelleen pohdittavia asioita ovat kentän kokemuksen mukaan sitominen kotoutumissuunnitelmaan ja -aikaan sekä yhteistyö TE-toimistojen kanssa (ks. tarkemmin liitteenä oleva kansalaisopistokentän sisäinen selvitys).

SANNASIRKKU AUTIO
Sannasirkku Autio
Puheenjohtaja

JAANA NUOTTANEN
Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja